

ВЕРЕМЧУК Ельдар – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та лінгводидактики Запорізького національного університету, вул. Жуковського 66а, Запоріжжя, 69002, Україна (eldar.veremchuk@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2926-2090>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.50.5>

Бібліографічний опис статті: Веремчук, Е. (2022) Акціональний модус етичної категорії JUSTICE в англійській мові. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 50, 37–42.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.50.5>

АКЦІОНАЛЬНИЙ МОДУС ЕТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ JUSTICE В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. Стаття аналізує особливості акціонального модусу лінгвоетичної категорії JUSTICE в англійській мові. Мета дослідження – встановлення базових ментальних схем акціонального модусу категорії JUSTICE у контексті теорії образ-схем. Дослідження висвітлює два типи таких схем: базові образ-схеми, які беруть безпосередню участь у концептуалізації об'єктів та явищ навколишньої дійсності, до яких належать “being” schema, “happening” schema, “doing” schema, “experiencing schema”, “having schema”, “moving” schema, “transferring” schema; синтаксичні пропозиційні схеми, класифіковані відповідно до п'яти базисних фреймів: предметного, акціонального, посесивного, компаративного та ідентифікаційного, які беруть участь в ономазіологічних моделях побудови речень. Запропоновано спосіб кореляції цих двох типів схем при застосуванні контекстуально-когнітивного аналізу. Матеріалом дослідження послугувала вибірка текстових фрагментів із корпусу англійської мови iWeb, яка сумарно нараховує 200 одиниць. В основу відбору матеріалу покладено квалітативний параметр, базований на показнику MI (mutual information score), який репрезентує фактичну близькість концептів, вербалізованих відповідними мовними одиницями. Цей параметр уможливує виявлення концептів, що є найближчими доменами аналізованої категорії на асоціативному рівні мовної свідомості. Встановлено, що акціональний модус репрезентований синтаксичною пропозиційною субсхемою «Агенс діє на пацієнс», яка належить до базисного акціонального фрейму. При цьому в рамках акціонального модусу виділено активний та пасивний аспекти. Активний аспект актуалізований у рамках пропозиційної схеми «Агенс дії», яка включає в себе дві моделі: «JUSTICE-агенс» та «JUSTICE-сірконстант». Пасивний аспект актуалізований у межах пропозиційної схеми «Агенс діє на пацієнс» із моделлю «JUSTICE-пацієнс».

Ключові слова: агенс, концептуальний модус, образ-схема, пацієнс, пропозиція.

VEREMCHUK Eldar – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of the English Philology and Linguodidactics, Zaporizhzhia National University, Zhukovskogo str., 66a, 69002, Zaporizhzhia, Ukraine (eldar.veremchuk@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2926-2090>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.50.5>

To cite this article: Veremchuk, E. (2022). Aktsionalnyi modus etychnoi katehorii JUSTICE v anhliiskii movi» [Action modus of the ethical category JUSTICE in the English language]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 50, 37–42.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.50.5> [in Ukrainian].

ACTION MODUS OF THE ETHICAL CATEGORY JUSTICE IN THE ENGLISH LANGUAGE

Summary. The article analyzes the peculiarities of the action mode of the ethical category JUSTICE in the English language. The purpose of the study is to establish the basic mental schemas

of the action mode of the JUSTICE category in the context of the theory of image schemas. The study highlights two types of such schemas. Basic image-schemas take a direct part in the conceptualization of objects and phenomena of the surrounding reality, which include “being” schema, “happening” schema, “doing” schema, “experiencing schema”, “having schema”, “moving” schema, “transferring” schema. Another type is syntactic propositional schemas, which are classified according to five basic frames: subject, action, possessive, comparative and identification ones and participate in onomasiological models of sentence construction. A method of correlating these two types of schemas is proposed using contextual and cognitive analysis. The material of the study was a selection of text fragments from the corpus of the English language iWeb, which totals 200 units. The selection of material was based on a qualitative parameter based on the MI (mutual information score) indicator, which represents the actual closeness of the concepts verbalized by the corresponding language units. This parameter makes it possible to identify concepts that are the closest domains of the analyzed category at the associative level of linguistic consciousness. It was established that the action mode is represented by the syntactic propositional sub-scheme “Agent acts on the patient”, which belongs to the basic action frame. Action mode differentiates between two aspects: the active and the passive. The active aspect is actualized within the framework of the proposition schema “Agent acts”, which includes two models “JUSTICE is an agent” and “JUSTICE is a circumstance”. The passive aspect is actualized within the propositional schema “The agent acts on the patient” with the model “JUSTICE is a patient”.

Key words: agent, conceptual mode, image schema, patient, proposition.

Постановка проблеми. Процес пізнання навколишнього світу уможливлений процесами концептуалізації та категоризації інформації про об’єктивну реальність. Основу категоризації становлять певні ментальні шаблони образ-схеми, які угруповують різні концепти, класифікуючи їх відповідно до певних параметрів. Тобто концептуалізація більш складних абстрактних концептів здійснюється на основі ментальних одиниць, які становлять центральний життєвий досвід людини (central life experience). На думку М. Джонсона (Johnson, 1987), процес категоризації відбувається за певними образ-схемами (image schemas), які являють собою повторюваний шаблон, форму чи закономірність у людських діях, а також у тому, як людина їх уявляє та сприймає. Такі закономірності виникають передусім як значущі для людини на тілесному рівні структури, пов’язані з людським досвідом маніпуляції об’єктами та її перцептивними взаємодіями. Отже, процес категоризації здійснювано за принципом втіленого пізнання, що передбачає класифікацію та концептуалізацію абстрактних явищ стосовно більш конкретних, а отже, і більш первинних ментальних схем. Однією з фундаментальних образ-схем є схема АСТІОН як шаблон концептуалізації всіх дій у рамках досліджуваної етичної категорії. Отже, аналіз акціонального модусу є продуктивним способом встановлення аспектів концептуалізації категорії JUSTICE в англійській мові.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Провідні положення теорії категоризації та концептуалізації дійсності викладені в таких фундаментальних працях, як (Mervis & Rosch 1981; Geeraerts, 1989; Johnson 1987, Soares da Silva, 2003; Zhabotynska, 2020). Неодноразово потрапляли до фокусу наукових досліджень й етичні концепти та категорії, зокрема DIGNITY (Chaban, 2019; Dacissin, 2019) і HONOUR (Mikolyuk & Odarchuk, 2011). Наявні також праці з вивчення концепту JUSTICE (Байсадан, 2010). Попри це, акціональний модус англійської лінгвоетичної категорії JUSTICE ще вповні не висвітлено, що, зважаючи на важливість згаданого концепту в етичній картині світу, й визначає **актуальність** нашого дослідження.

Мета статті – встановлення особливостей акціонального модусу категорії JUSTICE в контексті теорії образ-схем, що передбачає реалізацію таких **завдань**:

- 1) здійснення вибірки контекстів об’єктивації категорії JUSTICE;
- 2) визначення пропозиційних схем, які актуалізують досліджувану категорію;
- 3) встановлення образ-схем, покладених в основу категоризації JUSTICE.

Виклад основного матеріалу. Виділення акціонального модусу пов’язане з існуванням низки концептуальних моделей, які актуалізують певний концепт у мовленні через подієві схеми. Так, Р. Дірвен та М. Верспур

виділяють сім типів подієвих схем, які беруть участь у концептуалізації буття та взаємодії об'єктів і явищ довкілля: the “being” schema, the “happening” schema, the “doing” schema, the “experiencing” schema, the “having” schema, the “moving” schema, the “transferring” schema (Dirven, 1998). Варто наголосити, що ці схеми відображають шаблони сприйняття та структурування дійсності. На рівні ж мовлення, зокрема в контексті ономаціологічної моделі побудови речення, вищезазначені подієві схеми корелюють із типологією синтаксичних пропозиційних схем, розглянутих у межах концепції базисних фреймів С. Жаботинської (Zhabotynska, 2020). Пропозиції базисних фреймів є подієвими схемами, які моделюють подію як «щось, що відбувається в одній точці простору в певний час» (Хокінг, 2017, с. 82). Подієві схеми є своєрідним «каркасом», «будівельним матеріалом», використовуваним під час структурації різного типу семантичних просторів (Zhabotynska, 2020).

Тип подієвої схеми визначають за її належністю до п'яти базисних фреймів: предметний фрейм (квантитативна схема, кваліфікативна, локативна, темпоральна схема та схема способу буття); акціональний фрейм (схема стану / процесу, схема дії, схема каузації); посесивний фрейм (схема партитативності, схема інклюзивності, схема належності), ідентифікаційний фрейм (схема персоніфікації, схема класифікації, схема характеристизації), компаративний фрейм (схема тотожності, схема схожості, схема подібності) (Zhabotynska, 2020).

Отже, ці два погляди взаємодоповнювальні: the “being schema” включає в себе пропозиційні схеми предметного, ідентифікаційного та компаративного фреймів; the “happening” schema, the “doing” schema, the “experiencing” schema, the “moving” schema, the “transferring” schema – схеми акціонального фрейму; the “having” schema – схему посесивного фрейму.

Акціональний модус категорії JUSTICE репрезентований подієвими схемами, які концептуалізують інформацію про взаємодію об'єктів довкілля. На мовному рівні, зокрема на рівні синтаксису, ці ономаціологічні схеми корелюють із пропозиційними схемами, типологізація яких описана у (Zhabotynska, 2020).

Як засвідчує аналіз матеріалу дослідження, за своєю структурою акціональний модус концепту JUSTICE представлений пропозиційною схемою дії, яка включає в себе комбінацією предметного агенса (синтаксичний підмет) та його дії (синтаксичний присудок), спрямованої на об'єкт (синтаксичний додаток) – пацієнс. Тобто акціональний модус реалізує синтаксична пропозиційна субсхема «Агенс діє на пацієнс».

Аналіз акціонального модусу здійснено на основі даних корпусу англійської мови (iWeb), отриманих за пошуковими запитом {+1-3 / V + justice} та {justice +V /1-3}. Спершу створено вибірку колокацій із цільовою лексею + дієслово (з віддаленістю від цільової лексеми на 1-3 одиниці) та дієсловом + цільова лексема з тим же рівнем синтаксичної віддаленості, яку згодом скорочено з використанням аналітично-обрахункових алгоритмів iWeb до колокативних одиниць, які мають індекс MI (mutual information score) ≥ 5 . Цей показник засвідчує достатній ступінь асоціативно-концептуальної близькості відібраних одиниць із аналізованою категорією.

Варто наголосити, що семантико-когнітивний аналіз лексико-семантичних варіантів лексеми-репрезентанти *justice* довів існування чотирьох ідеалізованих когнітивних моделей (ІКМ), покладених в основу концептуалізації аналізованої однойменної категорії: ІКМ (1) “fair treatment”; ІКМ (2) “fair administration of law”; ІКМ (3) “rightfulness and lawfulness”; ІКМ (4) “a judge”. Проведений аналіз засвідчує, що акціональний модус JUSTICE доцільно аналізувати в контексті ІКМ (1), ІКМ (2) та ІКМ (3) одночасно, позаяк їхні класифікаційні решітки і, як результат, концептуальні матриці перетинаються, тому в окремо взятому контексті можуть одночасно зазнавати актуалізації не одна, а декілька ІКМ. Однак когнітивна структура ІКМ (4) засвідчує те, що актуалізація її акціонального модусу є дещо іншою, тож вважаємо за доцільне розглянути її окремо.

Спершу розглянемо ІКМ (1-3). Акціональний модус зазначених ІКМ представлений активним та пасивним аспектами. Слід наголосити, що терміни «активний» та «пасивний» у цьому контексті не завжди збігаються з позначенням різновидів граматич-

ної категорії стану. Мотивація назви «активний» пов'язана з тим, що в цьому аспекті аналізовану категорію «залучено» до вчинення дії як виконавця, тобто вона виконує синтаксичну роль підмета, тоді як у пасивному аспекті аналізована категорія є об'єктом дії, тобто дію виконувано над нею.

Активний аспект акціонального модусу ІКМ (1-3) представлений пропозицією акціонального фрейму «Агенс діє на пацієнс», у якій JUSTICE є: а) агенсом; б) сірконстантом, тобто супровідником дії (ілюстративний матеріал почерпнутий із корпусу (iWeb):

1) модель «JUSTICE-агенс» реалізована в рамках образ-схеми PREVAILING: *prevail, overrule, demand, temper*:

– *prevail*: *We should see justice prevail*;

– *overrule*: *Can it be Justice that overrules human affairs?*

– *demand*: *This is never to be repeated because it paid the full penalty demanded by God's justice*;

– *temper*: *The humanity of Alypius was tempered by severe justice and manly fortitude*;

2) модель «Justice-сірконстант дії» реалізована в рамках тієї самої образ-схеми:

– *prosecute*: *A child between the ages of 12 and 13 can be prosecuted within the justice system*;

– *rule*: *Let the nations be glad and exult for you rule the world with justice*;

– *arraign*: *Mary Kelly, a habitual station-house lodger & drunkard, was arraigned before Justice Elliott, this morning, on the latter charge*.

Пасивний аспект представлений пропозиційною схемою акціонального фрейму «Суб'єкт діє на пацієнс», у якій JUSTICE – пацієнс. Його актуалізовано відповідно до таких концептуальних доменів, вербалізованих одиницями:

1. COUNTERACTION: *pervert, obstruct, prevail, evade, indict, overturn, temper, impede*:

– *pervert*: *"You've spent nearly six years perverting the course of justice for others," she replied*;

– *obstruct*: *He has obstructed the administration of justice by refusing his assent to laws for establishing judiciary powers*;

– *prevail*: *We owe it to those who died to ensure silence doesn't prevail over justice*;

– *evade*: *His personal mission is to hunt down murderers who have managed to evade the justice system*;

– *indict*: *The writers seem to be indicting our justice system*;

– *overturn*: *What state would not overturn every principle of justice in respect of those of their countrymen who arrayed themselves in opposition*;

– *temper*: *The most powerful leaders are the ones who temper justice with mercy*;

– *impede*: *... laws be faithfully executed, has prevented, obstructed, and impeded the administration of justice*.

2. FACILITATION: *mete, dispense, dole, uphold, exact, vindicate, administer*:

– *mete*: *They are entitled to mete substantial justice, even if that conflicts with the law*;

– *dispense*: *The laconic town sheriff dispenses his own frontier justice, but he's more accustomed to sobering up drunks in the horse trough*;

– *dole*: *You dole out justice for the fatherless and the widow who is lonely and afraid*;

– *uphold*: *Code includes a duty to comply with the law and uphold the administration of justice*;

– *exact*: *This did not sit well with a homeowner who proceeded to exact some justice on the young man before police arrived to arrest him*;

– *vindicate*: *some discourse was used by the President for vindicating the Parliament's justice, explaining the nature of the crimes of which the Prisoner stood charged*;

– *administer*: *The Judiciary administers effective and impartial justice to all persons with business before the court*;

– *advocate*: *Those of us who study and advocate for policies of justice and cooperation can not remain silent in the face of these actions*.

3. CHANGE: *reform*:

– *reform*: *As part of an effort to reform America's criminal justice system, Obama has periodically commuted sentences for mostly non-violent drug offenders*.

4. ATTRACTION: *hunger, thirst, demand*;

– *hunger, thirst*: *Blessed are they who hunger and thirst for justice, for they shall be satisfied*;

– *demand*: *School walkouts and other protests in cities across the country demand justice*.

Акціональний модус ІКМ (4) "a judge in a court" актуалізований в активному аспекті

в рамках пропозиційної схеми «Агенс діє на пацієнс» з моделлю «Justice-агенс» стосовно образ-схем.

5. PREVAILING: *preside, adjourn, remand*:

1) *preside*: *In 1814, new courts with civil jurisdiction were established, **presided over** by Mr **Justice Bent**, the Deputy Judge Advocate;*

2) *adjourn*: ***Justice Elliott adjourned** the case;*

3) *remand*: *Mr **Justice Carney remanded** Duffy in custody before final sentencing next week.*

6. COUNTERACTION: *dissent*:

dissent: *Those **dissenting**, including Chief **Justice John Roberts** and **Justice Scalia**, are greatly disappointed and concerned about the outcome.*

Семантико-контекстуальний аналіз засвідчує, що ІКМ (4) реалізована також у пасивному аспекті в рамках пропозиційної схеми «Агенс діє на пацієнс» з моделлю «JUSTICE – пацієнс» відносно образ-схем:

1) ACQUIRING: *clerk for*;

2) *clerk for*: *After law school, he **clerked for** Supreme Court **Justice Samuel Alito**, then a judge on the United States Court of Appeals;*

3) LOOSING: *impeach*;

4) *impeach*: *The only **Justice to be impeached** was Associate Justice Samuel Chase in 1805.*

Наступною моделлю є модель «Агенс діє сам на себе»:

recuse: *The Supreme Court heard the case but deadlocked 4-4 after one of the **justices recused herself**.*

Аналіз засвідчив, що акціональний модус реалізований також у рамках компаративного фрейму в межах схеми подібності «Щось-компаратив є як щось-корелят» з моделлю «JUSTICE-корелят»:

appoint: ***Clinton appointed** Hubbell as Chief **Justice of the Arkansas State Supreme Court**.*

Кожна зі встановлених образ-схем є проявом аперцептивного принципу пізнання, позаяк співвідносна з базовими образ-схемами. Узагальнені результати наведено в табл. 1.

Висновки. Отже, результати аналізу доводять, що акціональний модус ІКМ (1-3) реалізовано в активному та пасивному аспектах. Активний аспект актуалізований у рамках пропозиційної схеми «Агенс діє», яка включає в себе дві моделі «JUSTICE-агенс» та «JUSTICE-сірконстант». Пасивний аспект актуалізований у межах пропозиційної схеми «Агенс діє на пацієнс» із моделлю «JUSTICE-пацієнс». Виявлені пропозиційні схеми актуалізують категорію JUSTICE в діяльнісному аспекті відповідно до таких базових образ-схем: the “doing schema”, the “happening” schema, the “being schema”. Перспективою подальших досліджень може бути встановлення особливостей об’єктивації концепту JUSTICE в метафоричних крос-доменних проєкціях.

Таблиця 1

Образ схеми акціонального модусу категорії JUSTICE

Базова образ-схема	Образ-схема	Дієслова-колокативи
ІКМ 1-3		
активний аспект		
“Doing” schema	PREVAILING	prevail, overrule, demand, temper
пасивний аспект		
“Happening schema	COUNTERACTION	<i>pervert, obstruct, prevail, evade, indict, overturn, temper, impede</i>
	FACILITATION	<i>mete, dispense, dole, uphold, exact, vindicate, administer</i>
	CHANGING	<i>reform</i>
	ATTRACTION	<i>hunger, thirst, demand</i>
ІКМ (4)		
активний аспект		
“Doing” schema	PREVAILING	<i>preside, adjourn, remand</i>
	COUNTERACTION	<i>dissent</i>
пасивний аспект		
“Happening schema	ACQUIRING	<i>Clerk for</i>
	LOOSING	<i>Impeach, recuse</i>
Being schema	COMPARISON	<i>Appoint as smb</i>

ЛІТЕРАТУРА

- Байсан Д. В.** Метафорична концептуалізація правосуддя (на матеріалі англ. JUSTICE). *Наукові записки Острозької академії*. Острог, 2010. № 13. С. 26–32.
- Дацишин Х. П.** Вербальна репрезентація концепту «гідність» як об'єкта дії (за матеріалами українськомовного сегмента Інтернету). *Теле- та радіожурналістика*. Львів, 2019. Вип. 18. С. 147–155.
- Хокінг С.** Черные дыры и молодые вселенные. Санкт-Петербург : Амфора, 2017. 166 с.
- Чабан В. М.** Вербалізація концепту dignity в англійській мові. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2019. Вип. 70. С. 262–271.
- Davies M.** IWeb : The 14 Billion Word Web Corpus. URL: <https://www.english-corpora.org/iweb/>.
- Dirven R., Verspoor M.** Cognitive exploration of language and linguistics. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1998. 227 p.
- Geeraerts D.** Prospects and problems of prototype theory. *Linguistics*. Berlin, 1989. P. 587–612.
- Johnson M.** The body in the mind : The bodily basis of meaning, imagination, and reason. Chicago : University of Chicago Press, 1987. 233 p.
- Mervis C. B., Rosch E.** Categorization of natural objects. *Annual Review of Psychology*. Washington, 1981. P. 89–115.
- Soares da Silva A.** Image schemas and coherence of the verb category: the case of the Portuguese verb deixar / ed. by H. Cuyckens, R. Dirven, J. R. Taylor. *Cognitive approaches to lexical semantics*. Berlin : Mouton de Gruyter, 2003. P. 281–322.
- Zhabotyńska S. A.** The active learner's construction-combinatory thesaurus: user-driven principles of compiling (a cognitive linguistic approach). *Cognition, communication, discourse*. Kharkiv, 2020. P. 93–107.

REFERENCES

- Baysan, D. V.** (2010). Metaforichna kontseptualizatsiya pravosuddya (na materialy ang. JUSTICE) [Metaphorical conceptualization of justice (based on the material JUSTICE)]. *Naukovi zapiski Ostrozkoyi akademiyi – Scientific Notes of Ostrovskia Academy* (Issue 13), (pp. 26–32). Ostrog [in Ukrainian].
- Chaban, V. M.** (2019). Verbalizatsiia kontseptu dignity v anhliiskii movi [Verbalization of the concept of dignity in English]. *Visnyk Lvivskoho universytetu – Bulletin of Lviv University* (Issue 70), (pp. 262–271). Lviv [in Ukrainian].
- Dacissin, K.** (2019). Verbalna reprezentaciya konceptu “gidnist” yak ob’yekta diy (za materialami ukrayinskomovnoho segmenta internetu) [Verbal representation of the concept “dignity” as an object of action (based on the materials of the Ukrainian-speaking segment of the Internet)]. *Tele-ta radiozhurnalistika – Tele-and radiojournalism* (Issue 18), (pp. 147–155). Lviv [in Ukrainian].
- Davies, M.** IWeb: The 14 Billion Word Web Corpus. Retrieved June 20, 2022, from <https://www.english-corpora.org/iweb/> [in English].
- Dirven, R. & Verspoor, M.** (1987). *Cognitive exploration of language and linguistics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company [in English].
- Johnson, M.** (1987). *The body in the mind: The bodily basis of meaning, imagination, and reason*. Chicago: University of Chicago Press [in English].
- Geeraerts, D.** (1989). Prospects and problems of prototype theory. *Linguistics* (pp. 587–612). Berlin [in English].
- Hoking, S.** (2017). *Chernyie dyryi i molodyie vseleennyie* [Black holes and young universes]. Sankt-Peterburg: Amfora [in Russian].
- Mervis, C. B. & Rosch, E.** (1981). Categorization of natural objects. *Annual Review of Psychology* (pp. 89–115). Washington [in English].
- Soares da Silva, A.** (2003). Image schemas and coherence of the verb category: the case of the Portuguese verb deixar / ed. by H. Cuyckens, R. Dirven, J. R. Taylor. *Cognitive approaches to lexical semantics* (pp. 281–322). Berlin: Mouton de Gruyter [in English].
- Zhabotyńska, S. A.** (2020). The active learner's construction-combinatory thesaurues: user-driven principles of compiling (a cognitive linguistic approach). *Cognition, communication, discourse* (pp. 93–107). Kharkiv [in English].